

Deme Tamás: CSÓKOS VARGA GYÖRGYI (és az ETYEKI MŰHELY)

Csókos Varga Györgyi nyolcvanöt éves magyar nemzeti örökségünk. Dicsérem, mert jó gyümölcsöt termő fa. Nyolc (plusz egy) gyerek, 35 unoka, 41 dédunoka. 85 leszármazott Dicsérem, mint alkotót, anyát, gondjainkat vállaló, gondoskodó gondolatot. Teremtő és teremtető. Festőmesternő. Táblaképpen, mozaikban, szövésben, fonásban, festőnövénnyel való alkotásban, no és pelenkamosásban. Laudációm szelíd közelítésnek szánom, ez méltó Csókos Györgyi jelleméhez, közösségéhez, magányához és alkotásához. Elemzését arra bízom, akik felmérte az énekesmadarak füttyeinek számát aki képes megszámlálni a tenger halait és számontartja hajszálait. *Soli Deo gloria*.

Akik olvasták Gabriel García Marquez Száz év magány című halhatatlan művét, azok emlékeznek Ursulára. Ez a regénybeli hősnő mindönk mamája, az emberiség ósanyja, a családi tűzhely védője. Mindenkit eltűr, elfogad, elvisel, túlél. Megéri az esendőséget, s megéli a megőrző, megmentő, alkotó reményt. Nos, ezt a modellt Marquez sokunk szerint Györgyi néniről mintázta, de ez maradjon a mi titkunk. Életrajza életfa-rajz lehetne. Makovecz képével: akkora a gyökere, mint a koronája. Hatalmas. Varga Györgyi családja a Monarchia koktéjja. Apja székely ősei az erdélyi, ma már nem létező Csókfalva községből jöttek át 1800-ban Magyarországra. A többi eredő: szebeni szász, padovai olasz (innen való György néni arcának Giottótól, Dantétól kölcsönzött vonása). Volt az ősök közt kun, horvát és lengyel. A Képzőművészeti Főiskolán végzett festő szakot. Mesterei közt találjuk szőnyegtervező mamáját, Bernáth Aurélt, székely szövőasszonyokat. Mozaik művei Főnyi Géza, Barcsay hatását mutatják. A népművészeti gyűjtést Kresz Mária, Szentimrey Judit, Borbély Jolán példája nyomán kezdte. Könyveket írt kutatásairól, szövéséről, festőnövénnyel felfedezéseiről. Nyolc gyereke (Kolos, Kinga, Kristóf, Péter, Daniella, Berci, Fölöp, Niké) mind gyakorolja a művészeti alkotás valamelyik ágát. A plusz egy – az „csak” bekéredzkedett gyerekei közé (látszik rajta, hogy maradék) – most éppen ez mondja a laudációt.

Az Etyeki Műhely szó részint szép legenda, másrészt életképes jele egy alkotó család kisugárzásának. A név úgy született, hogy Györgyi néni két gyerekeivel 1973-ban kiállíthatta műveit Franciaországban. Név kellett a plakátra, kitalálták az Etyeki Műhelyt. Hasonló eset volt csepeli kiállításuknál is, ahol Kristóf neve mellé odaírták édesanyja különleges lánynevét - így a két „ifjú népművész” (Györgyi anya s fia) törvényesítette az Etyeki Műhelyt. Ez végülis valós tény. Etyeken laknak, élnek, alkotnak. 1974-től táboraikhoz „kísérleti műhelyként” pályázhattak a Népművelési Intézetbeli Borbély Jolán érték-felfedező figyelme révén. Ez a korszak volt a „Nomád nemzedék” aranykora. Ekkor indultak a tárgyalkotó műhelyek-, a táncházak- és a kísérleti tanítások mozgalmi. Ennek köszönhetően Csókos Varga Györgyi táboraiban a 70-es, 80-as években sok tehetséges fiatal tanulta meg a szövés, fonás, festés művészetét. Beke Pál kiváló közösségfejlesztő csapatánál ismertem meg én is Makovecz Imre, Csete György és más életmódosító alkotók körében Györgyi nénit.

A Műhely szó harmadik jelentése „Csakazértis” lehetne. Festő-szobrász férjével Nagy Lajossal Györgyi néni a helyi iskola tanáraként Csákváron lakott, de sokadik gyermekük érkezésekor elküldték őket szolgálati lakásukból. Túléltek. Kényszer miatt vándoroltak 1954-ben Etyekre, ahol a hajdani járványkórház, majd kecske-istálló s patkányban gazdag térszaktár romos falai közt építették meg fészkeiket. A szegénység (s az élni akarás) végigkísérte a család sorsát. (Kis anekdota: most, az „Örökség” díj hallatán az egyik unokája így kiáltott fel: „A nagyanyánk az örökség! Mit számít a díj?”) Nem véletlenül jut hát eszünkbe a regénybeli Ursula, a családőrző modellje. Amikor a csak érte hazánkba jött indián építész műveit és gondjait látva megkérdezte: Hátráltatták-e a gyerekek az alkotásban, karrierben? – Györgyi néni azt válaszolta: Egyetlen gyerek többet ér, mint a karrier! S hálát adott gyerekeiért, azért, hogy miattuk – s értük – kellett dolgoznia. Kitüntetését alig kapott, ám említésre méltó az *Élő Nemzeti Kincs* cím elnyerése (ez Bisztrai György katolikus közösségvezető díja volt) és a *Hungaria Nostra*-, a *Podmaniczky*- és az *Életfa-díj*. Párizstól Németországig sok helyen volt kiállítása. 13 könyvet publikált, négy közterületet díszítenek mozaikképei. *Etyek község díszpolgára*. Kedves költői Arany, Radnóti és József Attila. Barátságban van a Véletlennel (erdélyi gyűjtőútról hazatérőben totálkárt szenvedett balesetéből karcolásnyi sérülés nélkül szállt ki). Véletlenül fedezte fel egy több száz éves német festőkönyv fordítását a sóvidéki Etéden. Véletlenül találta meg ennek eredetijét a szállodában véletlenül az unokájával találkozó német kutató stb.) Varga Györgyi jól tudja: a Véletlen az Isten művészneve. Ha valaki apró kérdést tenne fel neki erről, az vigyen magával két heti hideg ételt Etyekre s adjon hálát a Véletlennek, mert a kristálykövek természetétől az angol királynő szobájában lévő gobelin kék színének természetéig mindent meg fog tudni, beleértve Tizian festékjét, melyet a hazai Rudabányán termelték ki, *sub specie Aeternitatis*. Isten éltesse Csókos Varga Györgyit – műveiben, családjában, véletlenjeiben – mint Magyar Örökséget!